

Neoliberalizmin Öteki Yüzü: Yoksulluğun Küreselleşme Kaldıracı**Neoliberalism's Other Face: Poverty's Globalization Lever****Mustafa Hatipler¹****Öz**

Küreselleşme kavramı ekonomik, kültürel, sosyal, çevresel vb. alanlarda dünya genelinde entegrasyon sağlamayı amaçlayan, insanların yaşam tarzları üzerinde değişiklik yapan, ülke sınırlarını önemsizleştiren bir düzeni ifade etmektedir. Ağırlıklı olarak ekonomik anlamda yansımaları olan küreselleşme kavramını, sermayenin ve işgücünün dünya çapında hareketliliği olarak da açıklamak mümkündür. İnsanlık tarihi kadar eski bir konu olan yoksulluk kalkınma ekonomisinin önemli ilgi alanlarından birisidir. Genel olarak yoksulluğu, insanların yaşamlarını devam ettirebilmesi için temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz duruma düşmesi olarak tanımlamak mümkündür. Dünya son 50 yıldır büyük gelişmelere imza atarken, büyük bir gelir artışı yaşarken yoksulluk aynı boyutlarda varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Her yıl yaklaşık olarak 18.000.000 insanın yani toplam insan ölümlerinin üçte birinin yoksulluğa bağlı sebeplerden dolayı çok erken yaşta hayatlarını kaybediyor olması bu tablonun vahametini ifade etmektedir. Yoksullukla ilgili çalışmalarda konunun sadece gelir boyutunda ele alınması doğru değildir. Gelirin, kalkınmanın önemli bir boyutu olduğu doğrudur ancak kalkınmanın sadece gelir boyutu yoktur. Bu çalışmada, küreselleşme adı altında ortaya atılan düşünce ve tezlerin gerçekte yoksulluğu ortadan kaldırmadığı aksine yoksulluğu arttırıcı bir kaldırıcı olarak görev yaptığı konusu üzerinde durulmuştur. Yazının maksat ve amacı, küreselleşmeyi karalamak değil yoksulluğu azaltıcı faaliyetlerin önünü açmaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Gelişme, Yoksulluk**Abstract**

The concept of globalization expresses that a layout ,aiming to provide integration around the world in economic, cultural, social, environmental etc. areas, changing people's lifestyles, and making country boundaries insignificant. It is also possible to explain the concept of globalization, which has reflections in predominantly economic sense, as the movement of capital and labor worldwide. Poverty, which is as old as human history, is one of the major interests of the development economy. In general, it is possible to define poverty that as an inability situation to meet the basic needs of people to survive. While the world is undergoing major developments over the last 50 years and experiencing a large income increase, poverty has continued to exist in the same dimensions. The direst of this schedule is, approximately 18,000,000 people, or one third of total human deaths, lose their lives at very early ages due to poverty-related reasons each year. In poverty-related studies, it is not right to be handled income alone. It is true that income is an important dimension of development, but just not the income dimension of development exists. In this study, it was emphasized that thoughts and theses put forward under the name of globalization did not really extinguish poverty, but served as a poverty-boosting leverage. The purpose and intention of this article is to pave the way for poverty reduction activities, not blemish the globalization.

Keywords: Globalization, Development, Poverty**JEL Codes:** F60, F66, I30

¹ Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Edirne Sosyal Bilimler MYO, mustafahatipler@gmail.com

Giriş

Günümüzde varlığını her alanda hissettiren küreselleşme kavramı, işletme yapısını, yönetim anlayışını, üretimi ve küreselleşen ülke içerisinde yaşayan kişilerin ekonomik durumlarını etkilemektedir. Küreselleşme ile birlikte yapılar değişime uğramakta yeniden dizayn edilmektedir. Bu değişim ile işletmeler dünyanın hiçbir yerinde kısıtlama yapmadan bir bütün olarak tek bir pazar gibi faaliyet göstermek için çaba harcamaktadır. Bu durumda ülkeler arası sınırlar daha geçirgen bir yapıya sahip olmakta ve gelişmiş ülkelerdeki yeni düzenlemelerin diğer ülkelere empoze edilmesi daha kolaylaşmaktadır. Bununla birlikte uluslar arası ticarete serbestlik artmaktadır.

Gelişmiş ülkeler uluslar arası ticarete sağlamış oldukları bu serbestlik ile kendi ticaretlerini arttırmayı hedeflemekte ve bu hedeflerini gerçekleştirmek için büyük çaba harcamaktadır. Yaşanan bu serbestlik ile birlikte yerel ülke sınırları içerisinde yer alan küçük işletmeler zor durumda kalmakta ve hatta çoğu kez ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunun sonucu olarak da, uluslar arası pazara açılan işletmeler karşısında yeteri kadar güçlü konumda olmayan yerel işletmeler varlıklarını sürdürmekte zorlanmaktadır. Başlangıçta büyük bir avantaj gibi görünen uluslar arası ticaret serbestliği zaman içinde bir bumeranga dönüşmekte ve yerel ekonomik dinamikleri yok etmektedir.

Küreselleşme ile yoksulluk ilişkisinin takip edilmesi elbette kolay değildir. Konuyla ilgili olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İnsani Yoksulluk Endeksi (HPI) ve İnsani Gelişim Endeksi (HDI) bağlamında çalışmalar yapmakta ve çalışmalarını yıllık raporlar halinde yayınlamaktadır. Bu endekslerde gelir ve gelir artışının yanında eğitim, sağlık ve ekonomik durum da ele alınmaktadır. Ancak gelir dağılımının adaletli olup olmadığı konusu -ki değildir- tespit edilememektedir.

Küreselleşme ile birlikte gelişmiş ülkeler her zamankinden daha fazla yoksulluğu azaltıcı çalışmalar yapmak zorundadır. Bu gerçekleştirilmedikçe küreselleşme yoksulluğun kaldırıcı olarak görev yapmaya devam edecektir. Bu çalışmada, küreselleşme ve neoliberal politikalar doğrultusunda şekillenen ekonomide yoksulluk sorunu analiz edilmektedir.

1. Küreselleşme, Neoliberalizm ve Yoksulluk

Küreselleşme; ekonomiden siyasete, politikadan kültüre, bilimden teknolojiye hemen hemen her alandaki değişimi ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz ve Horzum, 2005: 105). Küreselleşme, kapitalizmin başta ekonomik olmak üzere ideolojik, yönetsel ve kültürel bağlamda dünyayı kuşatması anlamını da taşımaktadır (Kiper, 2004: 14).

Küreselleşme süreci dünyadaki güçler dengesinin az gelişmiş ülkeler karşısında sanayileşmiş ülkelerin, genel olarak da emek karşısında sermaye kesiminin giderek güçlendiği bir çerçevede gelişmektedir. Sermaye stoku, sanayi üretimi dış ticaret ve teknolojik birikim açısından sanayileşmiş ülkelerin hakim konumu dünya ekonomisindeki güç ilişkilerinin temelini oluşturmakta ve az gelişmiş ülkelerin hareket alanını en baştan kısıtlamaktadır (Şenses, 2004: 5). Bununla beraber küreselleşmenin ortaya çıktıktan sonra büyük gelişmeler gösterdiği de bir gerçektir. Bu gelişmeler, küreselleşmenin tarihsel bir sürecini oluşturmaktadır.

1960'ların sonu ile 1970'lerin başında üstünlük sağlayan refah devleti anlayışına bir tepki olarak doğan neo-liberalizm ise, hükümetlerin şirket çıkarlarına daha iyi hizmet verebilecek ölçüde indirilmesini öngörmekteydi. Bu nedenle yalnızca ekonomi ile değil politika ile de ilgiliydi. Nitekim neo-liberalizm, İngiltere'de Thatcher ve ABD'de Reagan hükümetleri ile simgeleşmiştir. Yeni sağ politikalara (neo-muhafazakarlıkla birleşerek ekonomide serbestliği, hukuk ve güvenlikte devlet müdahalesini savunan ideolojik uygulamalara) paralel bir yönetim anlayışı sergileyen bu hükümetler, kolektif iyiliğin, sektörel hedeflerini en

asgari düzeyde devlet müdahalesi ile gerçekleştiren özel bireyler aracılığıyla sağlanacağını öngören doktrine bağlılıklarını ortaya koymuşlardır. Sonuçta devletin ekonomi alanındaki müdahaleleri azalırken, düzenin meşrulaştırılması amacına hizmet eden hükümetler ve geliştirilen programlar, toplumsal yaşamın her alanını etkisi altına almış ve yeni bir dünya düzenini ortaya çıkarmıştır (Aksoy, 2010: 3322). Bu süreçte, küresel ekonomi ulusal devlet kurumlarını etkisizleştiren ve istihdam ile ekonomik etkinliklerin daralmasına hizmet eden bir “uluslar arası alacak tahsilatı süreci” tarafından düzenlenmektedir (Chossudovsky, 1999: 15).

1970 sonrasında yaşanan küreselleşmenin ekonomik boyutu, kâr maksimizasyonunu temel başarı kriteri olarak sunmuş; kâr maksimizasyonunun önündeki her türlü kısıtlamayı irrasyonel saymıştır. Küreselleşmenin neo-liberal özü ise, piyasa güçlerinin sağlamaştırılmasıdır. Böylelikle tümüyle kuralsızlaştırılan serbest piyasa ekonomisi kaynak dağılımında etkinliği sağlayacak, böylece ekonomik refah da artacaktır. Ekonomilerin küreselleşme sürecine sosyal boyutun bastırılma süreci eşlik etmiş; kâr maksimizasyonunun önünde engel oluşturan sosyal olan her şeyi özel alana havale etmenin yolları aranmıştır. 1970'lerin sonunda nüfuzu artan neo-liberalizm, öncelikle ulus devlet düzeyinde sosyal olanın bastırılma sürecini başlatmıştır.

Dünya ekonomilerinin artan oranda bütünleşmesi ve sermayenin sınırlar arası serbestliği, hükümetlerin geniş kapsamlı refah politikaları uygulama imkanlarını ve finansman kabiliyetlerini erozyona uğratmıştır. Uluslar arası rekabet baskısı, ülkeleri işgücü maliyetlerini düşürmeye zorlarken, gelişmekte olan ülkelerin arasındaki işgücü maliyetini düşürme yarışı dibe doğru yarış, gelişmekte olan ülke insanların sosyal güvenliklerini ciddi ölçülerde zedelemiş, nüfusun önemli bir bölümü bütünüyle sosyal güvenlikten yoksun kalmıştır (Özsuca, 2003: 134). Özellikle 1980'li yıllardan sonra ekonomik ilişkiler yaygınlaşmış, ideolojik farklılıkları temel alan kutuplaşmalar çözülmüş, dünya çapında bir liberalleşme sürecine girilmiş, kültürler, inanç ve idealler sınırları aşarak daha benzer bir hale dönüşmeye başlamıştır (Tağraf, 2002: 35). Bu dönem literatürde, fordizmin çöküşü ve neo-liberal politikaların yükselişiyle, özelleştirme, esnekleşme ve kuralsızlaştırmanın başladığı bir sürece işaret etmektedir. Bu süreç çerçevesinde, üretim bölünerek küreselleşmiş, ticaretin serbestleşmesiyle uluslararası ticaretin hacmi artmış, rekabet küreselleşerek yoğunlaşmış ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin üretim sürecinde kullanılması yaygınlaşmıştır (Aykaç vd., 2009: 18).

Küreselleşme ve neoliberal politikaların en önemli etkisi refah devleti uygulamaları üzerinde olmuştur. Neoliberal anlayışın egemen hale geldiği bu yeni dönemde ekonomik açıdan güçlü ülkeler Keynesyen politikaları terk ederek farklı bir paradigmayı benimsemişlerdir. Finansman kaynaklı kriz özellikle sosyal politika uygulamalarında devletin rolünün tartışılması sonucunu doğurmuştur. Bu durum bir taraftan sosyal haklarda bir geri çekilmeye neden olurken diğer taraftan gelir dağılımının bozulması yoksulluğu derinleştirmeye başlamıştır (Gümüş ve Koç, 2016: 309-310). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kısır döngü başlamış ve devlet yardımlarının alıcıları devletin kreditorleri haline gelmiştir (Chossudovsky, 1999: 25).

2. Dünya Küreselleşirken Büyüyen Yoksulluk: Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi

Yoksulluk, bugün sadece çok sınırlı sayıda ülkenin azaltabildiği, insanlığın karşı karşıya olduğu bir beladır. Küresel yoksulluk, küreselleşmenin yol açtığı bir yoksulluk çeşididir. Özellikle 1980'lerin başından buyana Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB) gibi uluslararası sermaye kuruluşları tarafından gelişmekte olan ülkelere (dış borçlarının yeniden görüşülmesinin bir koşulu olarak) dayatılan “makro-ekonomik istikrar” ve “yapısal uyum” programları yüz milyonlarca insanın yoksullaşmasına yol açmıştır. Zorlama mekanizması farklı

olmasına karşın, yapısal uyum programı 1990'lardan bu yana gelişmiş ülkelerde de uygulanmaktadır.

Güney ve Doğu ülkelerine dayatılanlardan daha ılımlı olma eğilimi göstermesine karşın makro-ekonomik tedavilerin teorik ve ideolojik dayanakları büyük oranda benzerlik göstermekte ve aynı küresel mali çıkarlara hizmet etmektedir. Neo-liberalizm dünya ölçeğinde uygulanmakta ve küresel yeniden ekonomik yapılanma süreci zengin ülkeleri de derinden etkilemekte ve sosyal harcamalar kısılarak ve refah devletinin pek çok kazanımı ortadan kaldırılmaktadır. Bu durum bu ülkelerin de yoksulluk belasıyla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Böylece neo-liberalizmin gelişmiş ülkeler açısından sonuçları işsizlik, düşük ücretler, nüfusun büyük kesiminin marjinalleşmesi ve sosyal dışlanma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Gıda tüketimi düzeyinin düşüklüğü ve kötü beslenme sadece fakir ülkelerde ki değil zengin ülkelerde ki kent yoksullarını da etkilemiş durumdadır (Sapançalı, 2001: 128).

2.1. Küreselleşmenin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri

Küreselleşmenin yoksullukla olan ilişkisi daha çok gelir dağılımı dengesizliği yönünde derinleşmektedir. Buna rağmen bazıları bu etkileri kabul ederken bazıları da böyle bir etkinin olmadığını savunmaktadır. Bu ayırım küreselleşme taraftarlığı ve küreselleşme karşıtlığı olarak ortaya çıkmaktadır. Küreselleşme taraftarları küreselleşmenin yoksulluğa olumlu katkıları olduğu konusunda ısrarcı olurken küreselleşme karşıtları da küreselleşmenin yoksulluğa neden olduğunu, hatta bir kaldıraç görevi ifa ettiğini ileri sürmektedirler.

Küreselleşme taraftarları, küreselleşmenin sağladığı ya da sağlayacağı hızlı büyüme, yüksek yaşam standartları ve yeni fırsatlarla yoksulluğun ortadan kalkacağını iddia etmektedirler. Çünkü sınırların açık olması ve ticaretin serbest olması nedeniyle, teknolojik olarak üstün bir olan ülke, az gelişmiş bir ülkeyi pazar olarak kabul edecek ve o ülkeye yatırım yaparak teknolojiyi de taşımış olacaktır. Bu aynı zamanda o az gelişmiş ülkede yüksek kalitede ürün üretilmesi anlamına gelmektedir. Az gelişmiş ülke; gelişmiş ülkelerin rekabet baskısı nedeniyle de rekabet yoksunluğundan kurtulacak ve gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkeleri sömürmesi olasılığı kalmayacaktır (Kutlu, 1998:365). Bunun yanında ekonomik olmayan bir gerçek olarak da küresel bir uygarlık ve kültürlerin birbirlerine yakınlaşmasından da söz etmek mümkündür (Ulagay,2001:61).

Küreselleşme karşıtlarına gelince, onlar küreselleşmenin yeni fırsatlar ve yüksek yaşam standartları sunmadığını ve sunmayacağını çünkü küreselleşmenin gelir dağılımını dengesizleştireceğini ileri sürmekte ve küreselleşme ile birlikte yoksulluğun daha da kronikleşeceğini iddia etmektedirler. Onlar bu iddialarını Birleşmiş Milletler (BM) tarafından desteklenen "Küreselleşmenin Sosyal Boyutuyla İlgili Dünya Komisyonu"nun 2004'te yayımladığı bir rapora dayandırmaktadırlar. Rapora göre, küreselleşmeden faydalananlara sadece gelişmiş ülkelerdir, hatta onların da bir kaçıdır. Bunun yanında küreselleşmenin yoksul, okuma yazma bilmeyen, kalifiye olmayan işçi ve yerli halklara büyük zararlar vermiştir. Bunun göstergesi olarak Dünyanın en fakir 20 ülkesinde, kişi başına düşen millî gelirin son kırk yılda pek değişmediğini (1960-62'de 212 ABD Doları (USD) olan bu rakamın, 2000-2002'de hâlâ 267 dolar) halde, Dünyanın en zengin 20 ülkesinde bu rakamın üçe katlandığını (aynı sürelerde 11.417 dolardan 32.339 USD'ye yükselmiştir) ifade etmektedirler (Schifferes, 2004). Bu bağlamda; gelir dağılımı ve yoksulluğa ilişkin göstergelerin, sayısal verileri yayınlayan kuruluşlara göre farklılık göstermiş olsa bile, neo-liberal küreselleşme döneminde gelir dağılımının gerek ülke grupları gerekse ülkeler içinde bozulduğu ve yoksulluğun artarak kaygı verici boyutlara ulaştığı ifade edilmektedir (Şenses, 2004).

2.2. Küreselleşen Dünyada Yoksulluğun Görünümü

Günümüzde, küreselleşmenin daha net ortaya koyduğu fotoğraf, zenginlerin daha zengin yoksulların da daha yoksul olduğu gerçeğidir. Bu fotoğrafta çok yalın olarak ortaya çıkan; dünya nüfusunun yüzde 10'unun, toplam mal ve hizmetlerin yüzde 70'ini üretmekte olduğu ve dünya gelirinin yüzde 70'ine sahip olduğudur.

Bunun anlamı, bu yüzde 10'luk kesimde kişi başına yıllık ortalama gelir 30.000 USD'dir. Bunun yanında dünya nüfusunun geri kalan kısmının yarısı (2010 yılından sonra 2.8 milyar) yaklaşık olarak günlük 2 USD'lik sınırın altında bir gelirle yaşamaktadır. Bu nüfusun da 1.2 milyar ise (yani dünya nüfusunun beşte biri), günlük 1 USD'lik sınırın altında bir gelirle yaşamaktadır. Bu çarpıklığı başka örneklerle ifade etmek de mümkündür. Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde 100 çocuk içinde 1'den az oranda çocuk beş yaşına ulaşmamakta iken yoksul ülkelerde, 100 çocuk içinde 5'den fazla oranda çocuk beş yaşına ulaşmamaktadır. Keza, gelişmiş ülkelerde beş yaş altı çocuk nüfusunun yüzde beşi yetersiz beslenme ile karşı karşıya iken, yoksul ülkelerde beş yaş altı çocuk nüfusunun yüzde ellisi yetersiz beslenme ile karşı karşıyadır. Daha çarpıcı olan küresel kazanımların dağılımındaki eşitsizliktir. En zengin 20 ülkenin ortalama gelirinin, en fakir 20 ülkenin ortalama gelirinin 37 katından daha büyük olması bu çarpık durumun vahim ifadesinden başka bir şey değildir (Taş ve Özcan, 2012:425-427).

Dünyada yoksulluğun boyutlarını aşağıda verilen bazı gerçekler tüm çıplaklığı ile göz önüne sermektedir. Gerçek boyutlar elbette aşağıda yazılanlardan çok daha ağırdır. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Dünya nüfusunun yaklaşık yarısı yoksulluk içinde yaşamaktadır.
- Dünyanın ağır borç yüküne sahip 41 yoksul ülkesinin (567 milyon kişi) gayrisafi yurtiçi hasılası, dünyanın en zengin 7 insanın servetinden daha azdır.
- Yaklaşık 1 milyar insan 21. yüzyıla bir kitap okuyamadan veya ismini bile yazmadan girmiştir.
- Dünyada her yıl silahlara harcanan paranın %1'inden daha azı ile bütün çocuklar okula gidebilirlerdi.
- Dünyada 1 milyar çocuk (dünyadaki çocukların yarısı) yoksulluk içinde yaşamakta, her gün yaklaşık 29 bin çocuk ölmektedir.
- Dünyada temel eğitim hakkından yoksun olan çocuk sayısı 121 milyondur.
- Gelişmiş ülkelerdeki nüfusun yüzde 20'si dünyadaki malların yüzde 86'sını tüketmektedir.
- Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 1,1 milyon insan yeterli suya, 2,6 milyon insan da temel sağlık hizmetlerine ulaşmamaktadır.
- Dünya nüfusunun yalnızca yüzde 12'si suyun yüzde 85'ini kullanmakta ve bu insanlar üçüncü dünya ülkelerinde yaşamamaktadır.
- ABD'de kozmetik ürünlerine yılda 8 milyar dolar, ABD ve Avrupa'da evde beslenen hayvanlara 17 milyar dolar, Avrupa'da sigaraya 50 milyar dolar ve yine Avrupa'da alkollü içeceklerle 105 milyar dolar harcanmaktadır. Diğer taraftan, dünyada yaşayan herkese temel eğitim verilebilmesi için gerekli olan para 6 milyar dolar, temel sağlık harcamaları ve beslenme için ihtiyaç duyulan para ise sadece 13 milyar dolardır (Memiş, 2014: 155).

Gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler arasındaki fark günden güne artmaktadır. Bu artış insanları yoksulluğa itmektedir.. XX. yüzyılda yoksulluğu azaltmaya yönelik çalışmalar artmış olsa da yoksulluğun artması engellenememiştir. Küreselleşme ile yoksulluk azalmadığı gibi yoksul insan sayısında istenen istikrar da sağlanamamıştır (Çeken, Ökten ve Levent, 2008: 91).

2.3. Dünyanın En Zengini ve En Yoksulu

1980'li yılların sonlarında küreselleşme veya kapitalizm sözleri yanında artık küresel gelişim, küresel politika, küresel yoksulluk, küresel strateji, küresel firma, küresel iletişim, küresel sermaye ve kuruluşlarından da söz edilmiştir (Çeken, Ökten ve Levent, 2008: 80). 1980 sonrası ortaya çıkan neo-klasik iktisadi düşünce; küreselleşmeyle birlikte serbest piyasa koşullarının dünyaya hakim olmasının yaşanan krizlere en iyi reçete olacağını belirtmektedirler. Uluslararası kuruluşlarla paralel düşünen ve Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization, WTO) ve WB' nin çalışma raporlarında, küreselleşme sonucu ticaret ve bununla birlikte gelirin artacağını ve bu durumda gelişmekte olan ülkelerin zenginlik pastasında pay almalarını kolaylaştıracağını savunmaktadırlar (Aktaş, 2006: 3).

Küresel boyutta ekonomik gücü olan ülkelerin istikrarlı bir ekonomik büyüme ve toplumsal refah sağlama şanslarının olduğu bir gerçektir ve bu süreci yakalayamayan ülkelerin yoksullukla karşılaşmaları kaçınılmaz olacaktır (Altay, 2005: 161). Küreselleşme süreci ile birlikte dünyadaki yeni değişim dinamikleri çerçevesinde devletin rol ve fonksiyonlarına ilişkin ortaya çıkan değişimler olmuştur. Kamu hizmetlerinin özellikle yerel nitelikte olanlarının halka en yakın birimler olan yerel yönetimler aracılığıyla sunulması ve adem-i merkeziyetçi bir yapının benimsenmesi dünya ülkelerindeki genel eğilimin odak noktası olmuştur (Sivrekli Demircan, 2008: 104).

Yoksulluk gelir azlığıyla birlikte bir ötekileştirme ve dışta tutma sorunu olarak da görülmeye başlanmıştır. Yoksullukla birlikte gerçekleşen dışlanmışlık duygusu, yoksulların ümitlerini kırmakta ve onları pek çok açıdan daha yoksun duruma getirmiştir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 100).

Küreselleşme sürecinin yoksullar aleyhine işlediği ortadadır (Şahin, 2005: 130).Yoksullaşma asla hayatta kalmak için yeterli bir gelirin bulunmamasına indirgenemeyecek modern bir olgudur (Amin, 2009: 95).

Aşağıda yer alan Tablo 1.'e göre dünyanın en yoksul ülkelerinde kişi başına düşen (Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) 1000 USD'nin altındadır. Bu rakamlarda (WB verilerine göre) 2008 yılına göre GSMH, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde 290 USD, Liberya'da 300 USD, Malavi' de 830 USD'dir. Oysa aynı yıl için Norveç'in GSMH rakamı 58.500 USD'dir. Bunun anlamı, en zengin ülkenin GSMH'sinin en yoksul ülkenin GSMH'sinden 200 kattan daha büyük olduğudur.

Tablo 1: 2008 Yılı İtibariyle Kişi Başına Düşen Milli Gelir Düzeyleri Bakımından Dünyanın En Yoksul ve En Zengin 10 Ülkesi (Kişi Başına Düşen GSMH)

En Yoksul 10 Ülke	Kişi Başı Milli Gelir \$	En Zengin 10 Ülke	Kişi Başı Milli Gelir \$
Malavi	830	Norveç	58500
Togo	820	Singapur	46940
Mozambik	770	ABD	46870
Sierra Leone	750	İsviçre	46460
Orta Afrika	730	Hong Kong	43960
Nijer	680	Avusturya	37680
Eritre	630	İrlanda	37350
Brondi	380	Danimarka	37280
Liberya	300	Kanada	26220
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	290	Finlandiya	35660

Kaynak:World Bank, 2010

Bu rakamlar gelişen ve büyüyen küreselleşmeyle birlikte büyük orandan değişiklik göstermemiştir. 2002 yılı verilerine göre, dünyanın en varlıklı yüzde 5'lik kesimi dünyadaki gelirin üçte birine sahiptir. Bu yüzde 5'inde de yüzde 10'u bu dünya gelirinin yüzde ellisine sahiptir. Hal böyleyken dünya'daki alt gelir grubunda bulunan nüfusun yüzde 50'lik kesimi dünyada ki gelirlerin sadece yüzde 8.5 ine ve en alt seviyede bulunan nüfus ise bu gelirlerin ancak binde 8'ine sahiptir (Taş ve Özcan, 2012:425-427). Bu durum aşağıda yer alan Tablo 2.'de daha net olarak görülmektedir.

Tablo 2. 2009 Yılı İtibariyle Kişi Başına Düşen Milli Gelir Düzeyleri Bakımından Ülke Grupları

Ülkeler Grubu	Yıllık Kişi Başına Milli Gelir Toplamı (\$)
Düşük Gelirli Ülkeler	509\$
Orta Gelirli Ülkeler	3.397 \$
Alt Orta Gelirli Ülkeler	2.321 \$
Üst Orta Gelirli Ülkeler	7.502 \$
Alt Orta Gelirli Ülkeler	2.968 \$
Doğu Asya & Pasifikler	3.163 \$
Avrupa & Merkezi Asya	6.793 \$
Latin Amerika & Karahipler	7.007 \$
Orta Doğu & Kuzey Afrika	3.597 \$
Güney Asya	1.107 \$
Alt Sahra Afrikası	1.125 \$
Yüksek Gelirli Ülkeler	37.990 \$

Kaynak: World Bank, 2011.

2.4. Küreselleşmenin Hazin Sonuçları

Küreselleşme, dünya üzerinde zenginleşenlerle zenginleşmeyenler, bu sürecin değerlerini paylaşanlarla buna karşı çıkanlar ve bu sürecin içerdiği risklere karşı kendilerini koruyabileceklerle koruyamayacaklar arasında yeni bir takım sınıfsal bölünmeler meydana getirmiştir (Özel, 1997:14). Bu durumun bir adım sonrası devletin sosyal yönünün azaltılması, devletin dezavantajlı yoksul vatandaşlarını koruma yönünün yok edilmesi, yoksulları kendi kaderlerine ya da varlıklı vatandaşlar-hayırseverlerle gönüllü yardım kuruluşlarının eline terk edilmesidir. Bu durum yoksullukla mücadeleyi asla başarılı kılmayacak bir durumdur. Küreselleşmeyi tam bir hayal kırıklığı olarak değerlendiren Stiglitz (2002:103-104) bu konuda çarpıcı tespitler yapmaktadır:

"Sorun belirli politikaların etkisiyle ilgili. Bazı politikalar büyümeyi artırır ama yoksulluk üzerinde çok az etki yapar; bazı politikalar ise büyümeyi artırır ama bu sırada yoksulluğu da fiilen artırır; bazı politikalar ise büyümeyi artırırken yoksulluğu düşürür. Sonuncu türe giren politikalar pro-poor (yoksullardan yana olan) büyüme stratejileri olarak adlandırılır. Bazen de toprak reformu ya da yoksullar için eğitim fırsatlarının artırılması gibi herkesin kazançlı çıkacağı (win-win) politikalar olur, bunlar büyümeyi arttırmayı ve daha fazla eşitlik sağlamayı vaat eden politikalarlardır. Ticareti serbestleştirme, büyümeyi arttırabilir ama aynı zamanda, özellikle acele yapılmışsa, bazı işçiler işten çıkarılacağından en azından kısa vadede yoksulluğu da artırır. Bazen de herkesin kaybedeceği (lose-lose) politikalar olur; bunlarda eşitsizlik belirgin bir şekilde artarken, büyümede cüzi bir artış olur, o da olursa. Birçok ülkede sermaye piyasasının liberalleştirilmesi buna bir Örnek teşkil eder. Büyüme yoksulluk tartışması kalkınma stratejileri ile ilgilidir. Kalkınma stratejileri, büyümeyi arttırırken yoksulluğu azaltacak politikalar arar; büyümeyi birazcık artırırken yoksulluğu fazlaştıracak ve dezavantajların olduğu durumlarda yoksulların sırtına ağır bir yük yükleyecek politikalarından kaçınırlar."

1980'li yıllarda yaygın olarak uygulanan yapısal uyum politikaları küreselleşmenin uygulama aracı olmuş ve 1980'li yılların ikinci yarısından sonra yoğun olarak eleştirilmiştir. Bu eleştirileri:

Daralması para ve maliye politikaları, gelişmekte olan ülkelerin büyüme hızlarını olumsuz etkilemiş olmaları,

Temel girdi fiyatlarının döviz kuru ve faiz oranlarının serbestleştirilmesi gibi arz yönlü politikalar enflasyonun patlamasına, belirsizliğin artmasına ve

yatırımların azalmasına; böylece, az gelişmiş ülkelerin uzun dönemli büyüme şanslarının ipotek altına alınmasına yol açmış olması,

Mevcut yerli endüstrileri zayıflatan ticareti serbestleştirme politikaları ve kamu sektörü reformlarının işsizliği arttırmış olması,

Yapılan yapısal reformların, gelir dağılımıyla kötü beslenme ve bebek ölüm oranları gibi sosyal göstergeler üzerindeki olumsuz etkileri düşünülmezsiz tasarlanmış ve öylece uygulamaya sokularak sosyal hizmetlerin kötüleşmesine ve yoksulların yaşam koşullarının daha kötü olmasına neden olması, şeklinde özetlemek mümkündür (Tatar Peker, 1996:39).

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, küreselleşmenin yoksullar aleyhine işlediği ortadadır. Küreselleşmenin esas aktörleri olan IMF ve Dünya Bankasının “insani yüzlü küreselleşme” gibi yeni söylemlerle yeni politikalar ve önlemler üretmeye çalışmasının temel nedeni bu durumdur. Bu durum hazin sonucun somut ifadesi WB Başkanı James Wolfensohn tarafından Dubai’de WB’nin IMF ile yıllık ortak toplantısının resmi açılışında dile getirilmiştir. Wolfensohn:

“Dünya çok dengesiz, kontrol küçük bir azınlığın elinde. Çoğunluğun ise hiçbir umudu yok. Çok fazla kavgaya ve acı var. Zengin ülkeler yoksul ülkelere yılda sadece 56 milyar dolar kalkınma yardımı yapıyor. Oysa aynı ülkeler tarım sübvansiyonlarına 300 milyar dolar, savunmalarına da 600 milyar dolar harcıyor. Yeryüzünde yaşayan 6 milyar insandan 1 milyarının dünya milli gelirinin yüzde 80’ini paylaşıyor, kalan 5 milyar insan ise günde 1 dolardan daha az bir ücretle hayatta kalmak zorunda kalıyor. Önümüzdeki 25 yıl içinde yoksul ülkelere 1.5 milyarlık bir nüfus eklenecektir. 1.5 milyar kişinin daha yoksulluk ve işsizlikle tanışacaktır. Bu nedenle küreselleşmenin olumsuz sonuçlarına karşı birlikte hareket etmemiz gereklidir.”

Wolfensohn, aynı konuşmada şu sözleri daha da çarpıcıdır: “Gezegimizde çok fazla savaş çok fazla acı var. Eğer birlikte hareket edersek daha iyi bir dünya için değişiklik yapma şansımız var. Ama bunu yapmazsak çocuklarımız için çok karmaşık sorunlar bırakacağız.” (Hürriyet Haber: 2003).

Sonuç ve Değerlendirme

Küreselleşme, ekonomik alanda üretimin tarzını değiştirmiş ve üretimi adeta ‘vatansız’ hale getirmiştir (DPT, 1995:10). Bu oluşumda 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik kriz etkili olmuştur. Bu değişim az gelişmiş ülkelere teknoloji transferi değil o ülkelerde üretim yapan çokuluslu şirketlerin o ülkelerde hatta dünya ekonomisinde söz sahibi olmasıdır. Bir başka anlamda yerel üretim güçlerinin tasfiyesidir. Çünkü üretimde yenilik ve teknolojiyi elinde tutan bu çokuluslu şirketler, fiyat, maliyet ve dağıtım gibi konularda sahip oldukları üstünlükler nedeniyle hızlı hareket edebilmektedirler. Küreselleşmenin patladığı nokta burasıdır. Çünkü bu çokuluslu şirketler, sadece buldukları az gelişmiş ülkeleri değil dünyayı etkileme gücüne sahiptir. Bu çokuluslu şirketlerin az gelişmiş ülkelere teknoloji transfer ettiklerini düşünmek ve buna inanmak hayal ürünüdür. Bu çokuluslu şirketler teknolojik güç ve üstünlüklerini kullanarak ve ellerindeki teknolojiyi aktarmayarak hem rekabeti önlemekte hem de tekel olmanın avantajını kullanmaktadırlar. Eğer bu durum, az gelişmiş ülkedeki herhangi bir yerel şirket lehine sürüyorsa bu durumda çokuluslu şirketler finansal güçlerini kullanmakta ve o yerel şirketleri hak ile yeksan hale getirmektedirler. Bu kavga, çokuluslu şirketlerin giderek devasa bir güç haline gelmesiyle sonuçlanmaktadır (Kazgan, 2000:74).

Çokuluslu şirketlerin az gelişmiş ülkeye teknoloji transferi yoluyla kalkınma sağlama iddialarının temelsizliğini gösteren ikinci husus çokuluslu şirketlerin kullandıkları marka tekelciğidir. Bu çokuluslu şirketler markalarıyla sağladıkları tekelci güçlerini pazarlama kanallarına sahip olmanın avantajıyla pekiştirmektedirler. Bu çokuluslu şirketler, iletişim araçlarını kullanarak sahip oldukları markaları rahatlıkla topluma dikte edebilmekte ve yeni markaların ortaya çıkmasını izin vermemektedir. Finansal piyasaların küreselleşmesi de

küreselleşmenin ekonomik sonuçlarından biridir. Buradaki oyun da gelişmiş ülkelerin uluslararası finansal faaliyetleri kendi ülkelerine çekmeleri şeklinde oynanmaktadır. Bu ülkeler bunu serbestleştirme politikaları, serbest kur politikalarının benimsenmesi, finansal araçların çeşitliliğindeki hızlı artış ve telekomünikasyon alanındaki gelişmelerle gerçekleştirmektedir (DPT,1995:10).

Uluslararası ticaretin artması da yine küreselleşme sürecinin ekonomik alandaki sonuçlarından bir diğeridir. Uluslararası ticaretin artmasında; dünya nüfusunun artması, ulaşım imkanlarının kolaylaşması ve çoğalması soğuk savaşın sona ermesiyle bir çok ülkenin planlı ekonomi sisteminden çıkarak serbest piyasa ekonomisine geçmesi etkin olmuştur. Küreselleşme kendi seyrinde devam etmesi muhtemel olan bu uluslar arası ticareti, karşılıklı bağımlılık çizgisine çekmekte ve bu şekilde bu durumdan nemalanmaktadır (DPT, 2000:24).

Küreselleşme süreci, ekonomik alanda olduğu gibi siyasi alanda da etkili olmaktadır. Karşılıklı etkileşim nedeniyle ulusal alandaki bir çok husus uluslar arası alana çıkmaktadır (DPT, 2000:24). Küreselleşme sürecinin siyasi sonuçlarında demokrasi ve insan hakları taleplerinin ön plana çıkmasını olumlu bir durum olarak kabul etmek mümkündür. Konuyla ilgili talepler, hem ulusal düzeyde hem de küresel düzeyde dile getirilmekte ve destek görmektedir.

Küreselleşmenin; siyasi mekanın devletler üstü bir tarzda yeniden eklemlenmesi ve devletler arası ilişkilerin evrensel ya da bölgesel uluslararası örgütlerin çatısı altında yeniden düzenlenmesi şeklinde de tanımlanan küresel siyasallaşma süreci, güvenlik, barış ve demokrasi konusunda büyük adımlar atılmasına neden olmaktadır (Keyman, 2000:24). Bunun yanında, küreselleşmenin demokrasi ve insan haklarının ön plana çıkarılması noktasındaki etkisinin genellikle az gelişmiş ülkelerde olması dikkat çekicidir. Bu durum az gelişmiş ülkelerdeki sosyal yapının mozaikleştirilerek toplumsal sorunların yaşanmasına neden olması kaçınılmazdır.

Küreselleşmenin ekonomik ve siyasi sonuçlarının yanında kültürel sonuçları olduğu da ayrı bir gerçektir. Küreselleşme kültürel anlamda bir yabancılaştırma, melezleştirme ya da benzetme makinası olarak işlev görmektedir. Küreselleşme, kendilerine uyum sağlamayan toplumları kültürel anlamda değiştirmektedir. Bu değişim ya ekonomik gelişmişlik düzeyi, eğitim seviyesi, inanç sistemi gibi faktörlere bağlı olarak gönüllü yaptırılmakta ya da böyle bir değişimi istemeyen kesimlere zorla yaptırılmaktadır.

Küreselleşme, kültürel değişimi toplumların Batıcı/Doğucu, yenilikçi/statükocu gibi bölünmeler yoluyla gerçekleştirmektedir. Bunu yaparken de yerel kimlikleri yıpratarak yok etmektedir (DPT, 1995:3). Böylelikle küresel kültür, “tek bir kültür” hedefine yaklaşmaktadır. Küreselleşme bu hedef için kitle iletişim araçlarını kullanmaktadır. Bunun en belirgin göstergesi, İngilizcenin giderek dünya iletişim ağının dili haline gelerek, bugün 320 milyon insanın ana dili, 30'dan fazla da devletin resmi dili olmasıdır. Tek bir kültür algısı sadece kültürel değil aynı zamanda ekonomiktir. Reklamcılık, tüketim kalıpları, yayın içerikleri ve bilgi standartları giderek birbirine yakınlaştırılmakta; ekonomik, politik ve teknolojik gelişmeler küresel kitle iletişimi yoluyla bölgesel ve yerel kültürleri evrenselleştirmektedir.

Küreselleşmenin kültürel sonuçları kültür emperyalizminden başka bir şey değildir. Bu emperyal tutum; görüntüler ve semboller aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kültürel küreselleşme yoluyla farklı kültürler küresel olarak akmaktadır (Aslanoğlu, 2000:335).

Küreselleşme süreci içinde, bir yandan tüm dünya üzerinde yayılmakta olan ve diğer farklı farklı kültürleri kendine entegre eden ve homojenleştirici özelliğe sahip olan “Küresel kitle kültürü” diğer yandan da o ana kadar birbirinden ayrı olan kültürlerin, birbiriyle karşılıklı olarak etkileşime geçmesi ile oluşan kültürü barındırmaktadır. Küreselleşme, kültürel emperyal gücünü ve etkisini küresel kültürün içinde özelliklerini kaybetmeden yaşayabilen kültürlerin varlığı ile gizlemektedir. Oysa böyle bir şeyin sağlanması ve sürdürülmesi son derece zordur.

Çünkü kültürel küreselleşmenin etki ve sonuçlarıyla yerel kültürler reddedilerek küresel kültüre bağlanılmakta ya da yerel kültür kendi kültürü içine hapsolunarak dünyaya sırt dönmek durumunu yaşamak zorunda bırakılmaktadır.

Küreselleşme, bir yandan yoksulluğu ortadan kaldırma söylemleri diğer yandan devletin ekonomiye müdahalesini yasaklayan bir taleple gelişip büyümeye devam etmiştir. Bu yaklaşım ve tutumlar, ilk başta makro ekonomik düzeyde büyümeyi ön plana çıkarmıştır. Buna göre, fakirlik sorunu büyüme ile birlikte gelirin artmasına bağlı olarak çözülecek bir konudur. Ancak zaman içinde bu sorun çözülememiş tam tersi büyümüştür. Çünkü büyümeye bağlı olarak artan gelirin adil ve etkin dağıtılmasının sağlanması konusu hesaba katılmamış ve fakirlerin daha fakir zenginlerin ise daha zengin olduğu bir dünya oluşmuştur.

Unutulmaması gereken en önemli husus küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığıdır. Küreselleşme, yeni ve güçlü enformasyon teknolojisi sayesinde sermayenin uluslar arası arenada rahatlık ve serbestiyet içinde dolaşması ve kârlı pazarları kolaylıkla ulaşmasının sağlanması eyleminden ibarettir. Geçmişte, Cortes'lerle, Pizarrolarla yapılan bu eylem günümüzde WB, WTO ve IMF eli ve marifetiyle yapılmaktadır.

Küreselleşmenin yoksulluğu arttırıcı kaldıraç olarak görev yapması, gelir dağılımındaki adaletsizlikten kaynaklanmaktadır. Yoksullukla ilgili temel sorunun gelir yetersizliği olduğu düşüncesi bir çıkmaz sokaktır. Yoksulluğu ortadan kaldırma çalışmalarındaki en büyük eksiklik buradadır. Bir müddet sonra, gelirin yeterli fakat dağıtımının adaletsiz olduğu gerçeği ile yüz yüze kalınmaktadır. Bu adaletsiz yapı doğal olarak yoksul ülkelerin temel gıda ihtiyaçlarını temin etmekte sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması için uluslar arası yardım gerekmektedir. Yapılan uluslar arası yardım yüksek faizli borç şeklinde olduğu zaman yoksulluk kendi ülkesini bağımlılık burgacına sokmuş olmaktadır. Yapılacak yardımlar karşılıksız, hibe ya da çok düşük faizli olmalıdır. Bu yardımların boyutu gelişmiş ülkelerdeki gereksiz harcamaların boyutundan çok çok daha düşüktür. Burada insani yardımın ve vicdanın devresi sokulması şarttır. Yeni dünya düzeni, varlığını sürdürmek istiyorsa “insan” faktörünü temel ve vazgeçilmez bir varlık olarak kabul etmek ve buna göre düzenlemeler yapmak zorundadır. Bu durum gelişmekte olan ülkeler için de gelişmiş olan ülkeler içinde aynıdır. Şeyh Edebalı'nın: “İnsanları yaşat ki devlet yaşasın” temel düsturu, “İnsanları yaşat ki dünya yaşasın”a dönüşmedikçe insanın insana kulluğu ve insanın “şey”leşmesinin sonu gelmeyecektir.

Kaynakça

- Açıkgöz, R. & Yusufoglu, Ö. (2012). Türkiye'de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-117.
- Aksoy, S. (2010). Yoksulluğun türkiye yazılı basınında sunumu. *Journal of Yasar University*, 3221-36.
- Aktaş, E. (2006). Küreselleşme, yoksulluk ve genetiği değiştirilmiş tarım ürünleri. *MPRA Munich Personal Repec Archive*. Available in. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/8657/>
- Altay, A. (2005). Yoksulluk sadece devletin sorunu mu? kamu harcamaları açısından bir değerlendirme. *Sosyoekonomi Dergisi*. 2(2), 156-178.
- Amin, S. (2009). Dünya yoksulluğu, yoksullaşma ve sermaye birikimi. *Mülkiye*, 33(262), 89-98.
- Aslanoglu, R. (2000). Bir kültürel karışım olarak küreselleşme, Ali Yaşar Sarıbay, E. Fuat Keyman (Der.), *global yerel eksende Türkiye*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aykaç, M., Parlak, Z. & Özdemir, S. (2009), *Küreselleşme sürecinde rekabet gücünün artırılması ve Türkiye'de kobiler*, İstanbul: İTO Yayınları.
- Chossudovsky, M. (1999). *Yoksulluğun küreselleşmesi*, İstanbul: Çivi yazıları.
- Çeken, H., Ökten, Ş. & Levent, A. (2008). eşitsizliği derinleştiren bir süreç olarak küreselleşme ve yoksulluk. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(2), 79-95.

- DPT. (1995). *Dünya'da küreselleşme ve bölgesel bütünleşmeler*, Ankara: DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu.
- DPT. (2000). *Küreselleşme*, Ankara: DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu.
- Gümüş, İ. & Koç, M., (2016). Türkiye'de sosyal politika, içinde *Türkiye ekonomisinin dönüşümü: 2000'li yıllarda türkiye ekonomisi*, S. Erdoğan & A. Gedikli (Edt.), İzmit: Umuttepe Yayınları.
- Hürriyet Haber (2003). Dünya Bankası başkanından zenginlere fırça (24 Eylül 2003), <http://www.hurriyet.com.tr> , (20.01.2017).
- Kazgan, G. (2000). *Küreselleşme ve ulus devlet: yeni ekonomik düzen*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları,
- Keyman, E. F. (2000). *Türkiye ve radikal demokrasi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kiper, P. (2004). Küreselleşme sürecinde kentlerimize giren yeni tüketim mekanları ve yitirilen kent kimlikleri. *Planlama Dergisi*, 30, 14-18.
- Kutlu, E. (1998). Küreselleşme ve etkileri. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1-2), 363-386.
- Memiş, H. (2014). Küreselleşme ve yoksulluk ilişkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 144-161.
- Özel, S. (1997). Küreselleşme. *Gazete Pazar*, 20 Temmuz 1997, s.14.
- Özsucu, Ş. (2003). Küreselleşme ve sosyal güvenlik krizi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(2), 133-152.
- Sapancalı, F. (2001). Yeni dünya düzeni ve küresel yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 115-140.
- Schifferes, S. (2004). *Can globalization be tamed?*. BBC (24 Şubat 2004).
- Sivrekli-Demircan, E. (2008). Yeni ekonomik düzende küreselleşme yerelleşme bağlamında belediyelerde yeni mali yönetim anlayışı. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(Ocak-Haziran), 99-128.
- Stiglitz, J. E. (2002). *Küreselleşme büyük hayal kırıklığı* (Çev. A. Taşcıoğlu & D. Vural), İstanbul: Plan B.
- Şahin, M. (2005). Küreselleşme kaynaklı yoksulluk ve yolsuzluk, *MUFAD Journal* 25, 124-134.
- Şenses, F. (2004). *Neoliberal küreselleşme kalkınma için bir fırsat mı, engel mi?* Working Paper in Economic, Ankara: METU-Economic Research Center.
- Tağraf, H. (2002). Küreselleşme süreci ve çokuluslu işletmelerin küreselleşme sürecine etkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 33-47.
- Taş, H. & Özcan, S. (2012). Türkiye'de ve dünya'da yoksulluk üzerine bir araştırma. *Avrasya Ekonomileri Konferansı*, Kazakistan.
- Tatar-Peker, A. (1996). Dünya Bankası: büyüme söyleminden iyi yönetme söylemine. *Toplum ve Bilim*, 69(Bahar), 6-59.
- Ulagay, O. (2001). *Küreselleşme korkusu*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- World Bank, (2010). *World Development Report*.
- World Bank, (2011). *World Development Indicators*.
- Yılmaz, K. & Horzum, M. (2005). Küreselleşme, bilgi teknolojileri ve üniversite. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 103-121.